

Şehrin

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

afizası

CİLT: 7 • SAYI: 11

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

02 MAYIS 2025 CUMA

TÜRK KÜLTÜRÜNDE DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

TÜRK KÜLTÜRÜNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

HALE GÜRBÜZ

Türk edebiyatı tarihinin en büyük alimi Prof. Fuat Köprülü'nün derslerinde söylediği bir söz vardır: Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız yine Dede Korkut ağır basar.

Dede Korkut kitabının değerini ifade etmek için bundan daha güzel bir söz bulmak mümkün değildir. Gerçekten Dede Korkut Kitabı Türk edebiyatının en büyük abidelelerinin Türk dilinin en güzel eserlerinin başında gelir.

Dede Korkut bir milli destandır. Milli destanlar, taşıdıkları vasıflar dolayısıyla, bağlı oldukları dil ve edebiyat sahaları içinde daima müstesna bir yer işgal ederler.

Türk edebiyatının en önemli şaheseri olan Dede Korkut Kitabı'nın çok yönlü olması, edebiyattan dile, tarihten coğrafyaya pek çok alana kaynaklık etmesi, bu esere paha biçilmez bir değer katmaktadır.

Dede Korkut hikâyelerinin her biri karşımıza bağımsız ve tam bir hikâye olarak çıkmakla birlikte büyük bir bütün teşkil etmektedir. Bu bütünün konusu, maceraları, yaşayışı ve hayat görüşleri ile geniş Oğuz topluluğudur. Hikâyeleri bir bütün teşkil edecek şekilde birbirine bağlayan asıl unsur, hikâyelere dağıtmak suretiyle bütün esere yerleştirilmiş olan toplumsal tablodur.

Hikâyeler aynı devirde, aynı bölgede yaşayan ve birbirine çeşitli şekillerde bağlı bulunan Oğuz beyleri etrafında toplanmıştır. Her hikâye esas olarak bir beyin macerası olmakla beraber az veya çok diğer beylerin de katıldığı veya hiç değilse bir vesile ile isimlerinin karıştığı bir olaylar silsilesidir. Ön planda beyler bulunmakla beraber, adetleri, gelenekleri ve çeşitli yönleri ile

bütün bir Oğuzların hayatı aksettirilmektedir.

Hikâyeler çok defa Bayındır Han'ın veya Kazan Bey'in ziyafetinde başlar. Mücadeleler, tehlikeli durumlar gösterdikten sonra hep Oğuz beylerinin üstün gelmesiyle sona erer. Olayların geçtiği bölge kuzey-doğu Anadolu ve Azerbaycan topraklarıdır. Sınırları açık bir şekilde belli olmayan Oğuz ülkesi vardır.

Hikâyelere adını veren Dede Korkut'un kim olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Bu hikâyelerin yazarı olarak kabul edilen bir Oğuz ozanıdır. Besmele ile başlayan giriş bölümünde Dede Korkut'un Oğuzların Bayat boyundan olduğu belirtilir. Söylentilere göre 300 yıl yaşamıştır.

Hikâyelere göre Dede Korkut eski Türk destanlarında görülen, hükümdarlara öğütler veren ak saçlı, aksakallı, bilgili Türk ihtiyarlarını hatırlatmaktadır. Hayatı sürekli yol göstermek, bir tür manevi liderlik yapmakla geçmiştir. O, bilinmezleri bilen, sorunları çözen, ilerleyen yıllarda hanlığın Kayılara geçeceğini gören kutlu bir kişidir. Bu isim alabilecek kahramanlık gösteren Türk çocuklarına ad verme işinden başlayarak, daha birtakım vazifeler gören Dede Korkut'un her hikâye sonunda ismi geçmekte; Oğuz beyleri ve Oğuz boyları hakkındaki duaları sıralanmaktadır. Elindeki kopuzla kahramanlık destanları anlatan bir ozan sıfatıyla onun hikâyelerde esaslı bir yer aldığı görülmektedir.

Dede Korkut, Korkut Ata, Dedem Korkut

İÇİNDEKİLER

- TÜRK KÜLTÜRÜNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ
HALE GÜRBÜZ

- "TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN MESELELERİ"NDEN ALTI ÇİZİLİ SATIRLAR
AHMET SEVGİ

- BİR SARAYLI HANİMEFENDİ'NİN HATIRALARI
MUSTAFA ÖZCAN

- ZİHİNSEL ESNEKLİK
PROF. DR FİRDEVS GÜNEŞ

- BİR GÖNÜL ADAMI: NEZİH UZEL
ŞABAN KUMCU

gibi adlarla anılan Dede Korkut; menkıbe-ye göre, hayatının sonlarına doğru ölüme savaş açarak insanlardan kaçır. Fakat her yerde ölüm onu izler. Ölümü de menkıbelerde olağanüstü motiflerle anlatılır. Riva-yetlere göre onun ölümü bile evliyalığını, bilge kişiliğini gösterir. Çeşitli, Türk boy-larının kanaatine göre o, rüyasında meza-rının hazırlandığını görmüş ve gittiği her yerde öleceği ona rüyasında bildirilmiştir. Seyhun Irmağı'nın Aral Gölüne döküldüğü yerin yakınlarında ırmağın üzerine hırka-sını sererek orada ruhunu teslim etmiştir. Türbesi Taşkent dolaylarında olduğu kabul edilse de pek çok yerde onun mezarının ol-duğu söylenmektedir.

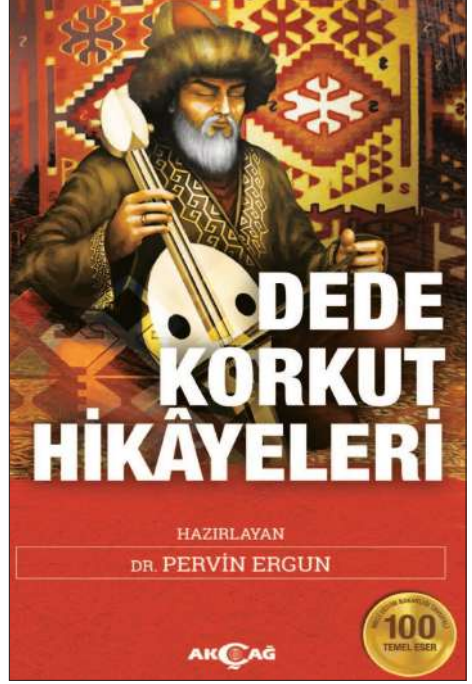
Orta dönem halk nesrinin en güzel örnek-lerini oluşturan bu kitabın asıl adı: Kitab-ı Dede Korkut Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzan (Oğuz Boyun dilince yazılmış Dede Korkut Kitabı)'dır. Bugüne kadar iki yazma nüsha-sı ele geçirilmiştir. Bunlardan birincisi 150 yıl önce Dresten Kral Kütüphanesinde bul-unmuş olan on iki hikâyeden ibaret tam nüshadır. İkincisi ise 1950 yılında Vatikan Kütüphanesinde ele geçen altı hikâyelik eksik nüshadır. Vatikan nüshasındaki altı hikâye, Dresden nüshasındaki altı hikâye-nin aynısıdır. Ancak aralarında ufak tefek kelime cümle farklılıkları vardır. Eski tam nüsha olduğu için Dede Korkut hakkında-ki bütün derleme ve araştırmalar, Dresden yazması üzerinden yapılmıştır.

Türkiye'de ilk olarak Kilisli Muallim Rıfat, Dresden nüshasının bir kopyasına dayana-rak kitabı Arap harfleriyle yayımlamıştır (1916). Bundan sonra kitabı Orhan Şaik Gökyay yeni harflerle bastırmıştır (1938). Eserin Akademik anlamda Dresden ve Va-tikan nüshalarının karıştırılması suretiyle transkripsiyonlu olarak neşri Muharrem Ergin tarafından yapılmıştır (1958). Ziya Gökalp, Rıza Nur, Basri Gocul, Behçet Ke-mal Çağlar, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu bazı hikâyeleri manzum olarak yeniden söylemişlerdir.

Dede Korkut hikâyeleri büyük kahramanlık destanlarıdır. Destanlarda Alp tipi insan davranışlarının en yükseği görülür. Aynı manaya gelen alp, yiğit, eren gibi kelimeler eserde en çok geçen kelimelerdir.

Dede Korkut'ta tabiat çok coşkundur; me-selâ suyun en makbulü olarak kullanılan "kanlı su" tabiri sıkça tekrarlanır. İnsanla-rı sürükleyip götüren, boğan su büyük bir şevkle anlatılır.

Dede Korkut'ta eski Türklerin atlı bozkır

kültürlerinin temel unsuru olan hayvanlar büyük ve müstesna bir yer tutar; insanın hayatına karışır. Öyle ki kahramanların ağlaması, bağırması gibi birçok hareketle-ri hayvanlara benzetilir ve bu bir meziyet gibi verilir.

Dede Korkut'ta baş döndürücü bir zaman hareketliliği vardır. Bir tek cümle ile, bir atasözü ile zaman dilimlerinin atlandığı görülür.

Dede Korkut'ta Türk tarihinin derinlikle-rinde yatan birçok vakalar silsilesinden derin izlere rastlanır. Bu izler eski Türk tarihinin birçok destanlaşmış unsurları ile Oğuz Türklerinin önce Orta Asya'daki ilk yurtlarında, sonra batıda, Doğu Anadolu ve Azerbaycan sahasında yaşadıkları tari-hin geniş akisleri şeklinde karşımıza çıkar. Dede Korkut tam olarak destan değildir; yarı manzum yarı mensurdur. Bu yapıyla biraz halk hikâyelerine benzer. Fakat gerek manzum kısımların çokluğu gerek nesrin normal olmayıp çok defa seçili düzendeki manzumelerden yeni çevrilmiş hissini ve-ren bir nesir olması onu halk hikâyelerin-den çok farklı kılmaktadır.

Dede Korkut'ta bir kahramanın etrafın-da dönen destan bütünlüğü yoktur. Dede Korkut hikâyeleri, tarihi kayıtlarla varlığını bildiğimiz, fakat ele geçmemiş olan asıl bü-yük, manzum ve tam bir Oğuz destanından ayrılmış ve hikâyeleşmeye yönelmiş büyük destan parçalarından ibarettir.

Hacim bakımından Dede Korkut Besmele ile başlayan bir mukaddime ve birbirinden ayrı ama hepsi bir arada düşünüldüğünde ayrı bir bütünlük teşkil eden on iki destan parçasından meydana gelmektedir. Bu destanların her biri bir boy için söylenilmiştir. Bu destanlarda boyların hanlarının başından geçen olaylar, ad koyma, canavarlarla savaşma gibi bölümler yer almaktadır.

Türk ve dünya edebiyatının şaheserleri arasına giren ve çeşitli tarihi filmlere de konu olan Dede Korkut hikâyeleri, insanı ve yaşadığı dünyayı tüm özellikleriyle ele almıştır.

Dede Korkut; Türklüğün millî hayatını aksettirmekte Türk kültürünün zenginliklerini, renkli folklorunu, sayısız değerlerini, Türk milletinin yüksek insani vasıflarını, duygularını, faziletlerini ve meziyetlerini dile getirmektedir.

Eserde nazım ve nesir karışık olarak kullanılmıştır. Hikâyenin ağzından söylenen yerler nesirle; heyecanlı olaylar sırasında kahramanların duygularını bildiren yerler nazımla yazılmıştır. Nesirle yazılan yerler de şairane bir üslupla yazılmıştır.

Dede Korkut hikâyeleri, daha IX. Asırdan beri halk vicdanına nüfuz etmiş, ortak İslam medeniyeti kelimeleriyle de zenginleşen, her bakımdan işlenmiş bir halk diliyle aktarılmıştır. Bu itibarla dili son derece sadedir.

Kitapta yaklaşık 8000 farklı kelime ve deyim geçer. Cümleler kısa ve yalındır.

Eserde nazım ve nesir karışık olarak kullanılmıştır. Hikâyenin ağzından söylenen yerler nesirle; heyecanlı olaylar sırasında kahramanların duygularını bildiren yerler nazımla yazılmıştır. Nesirle yazılan yerler de şairane bir üslupla yazılmıştır.

Dede Korkut hikâyeleri, Türk halk dilinin kendi özelliği, kendi tabirleri ve kendi ananevi hikâye üslubuyla ne güzel eserler vermeğe muktedir olduğunu meydana koyan değerli kaynaktır. Dildeki güzellik, bazen tek kelimeye kadar inen kısa fakat kuvvetli ve daima "vecize" karakteri ve atasözü hatırası taşıyan cümlelerle ve bilhassa bu cümlelerin Türk dili musikisi, Türk dilinin tabii ve şuurlu grameri ile olan harikulâde uygunluğu ile temin edilmiştir.

Dede Korkut hikâyelerini milli destan olarak kabul eden Muharrem Ergin bu konuda şunları ifade eder:

"Mili destanın en büyük vasıflarından biri dil vasfıdır. Destan dili, bağlı olduğun dilin en güzel örneğini teşkil eder. Hikâyeler

tam bir destan dili olarak Türkçenin emsalsiz bir şaheseri durumundadır. Bu dil, milletin ağzından asırlarca süzüle süzüle adeta atasözleri ve vecizeler galerisi haline gelmiş bir dildir. Destan dili bu bakımdan mukaddes kitapların diline benzer. Üslubu ise bu dile uygun; yalın, açık, kesin fakat ihtisamlı destan üslubudur."

Dede Korkut Kitabındaki hikâyeler şunlardır:

- 1-Dirse Han Oğlu Boğaç Han
- 2-Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması
- 3-Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek
- 4-Kazan Bey'in Uruz Bey'in Esir Olması
- 5-Koca Duha Oğlu Deli Dumrul
- 6-Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı
- 7-Kazılık Koca Oğlu Yegenek
- 8-Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi
- 9-Begil Oğlu Emren
- 10-Uşun Koca Oğlu Segrek
- 11-Salur Kazan'ın Esir Olup Oğlu Uruz'un Çıkarması
- 12-İç Oğuz Dış Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldürmesi

Dede Korkut, Türk halkının derin kültürel mirasının önemli bir parçasıdır. Onun hikâyeleri, sadece eğlenceli ve heyecan verici değil, aynı zamanda Türk milletinin değerlerini, inançlarını ve yaşam felsefesini yansıtan önemli bir kaynaktır. Dede Korkut'un eserleri, Türk edebiyatının gelişimine büyük katkı sağlamış ve Türk kültürünün bir sembolü haline gelmiştir. Onun hikâyeleri, binlerce yıl boyunca nesilden nesile aktararak bugüne kadar gelmiş ve hala güncelliğini korumaktadır. Dede Korkut'un mirası, Türk kültürü ve edebiyatı için değerli bir hazinedir ve gelecek nesillere aktarılması gereken önemli bir mirastır.

Dede Korkut Kitabı Türk çocuklarının ruh ve kafa yapısını tek başına sağlam tutacak kudrette ve karakterde bir eserdir. Bu kitabı okuyan ve hazmeden bir Türk'ün kolay kolay yolunu şaşırmayacağı söylenebilir. Her Türk'ün evinde bulunması lazım gelen bu aziz ve yüce kitabın milli kültürün ruhlarına sindirilmesinde açacağı çığır milletimizin geleceği için büyük bir teminat olacaktır.

Kaynakça:

- Ergin Muharrem (1984); Dede Korkut Kitabı, Boğaziçi Yay., İstanbul
Dede Korkut Hikâyeleri, Karaca Yayınları
Dede Korkut Hikâyeleri, Lepisma Sakkari-na Yayınları, 2011

“TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN MESELELERİ”NDEN ALTI ÇİZİLİ SATIRLAR

**PROF. DR
AHMET
SEVGİ**

Lise öğrencisi olduğumuz 1970’li yıllarda devlet “1000 Temel Eser” başlığı altında önemli kitaplar yayınlıyor ve bu kitaplar illerdeki “Millî Eğitim Yayınevleri”nde ucuz fiyata satılıyordu. Bizler de alıp harıl harıl okuyorduk. Yahya Kemâl’i, Peyami Safa’yı, Remzi Oğuz Arık’ı, Kâtip Çelebi’yi hep o seriden alıp okumuştum. Yine o seriden okuyup etkilendiğim eserlerden biri Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun (1914-18 Ağustos 1984) “Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri” idi. (MEB Yayınları, İst. 1970.) Aradan 40-50 yıl geçmiş olmasına rağmen adı geçen kitaptan şu cümle hâlâ hafızamda tazeliğini koruyor:

“Muhteşem mazisi ile öğünen Türk milleti, istikbâle gururla bakmakta haklıdır.” (s.8)

Şimdi sizlere 1970’lerde okuduğum bu kitaptan altını çizdiğim bazı satırları naklederek hocamızın rahmetle anılmasına vesile olmak istiyorum...

“Milliyetçilik; kısa ve umumî tarifıyla, kişinin milletine sevgi ve saygı hisleriyle bağlanmasıdır. Böyle bir bağlanmada elbette ne şahsî menfaat endişesi, ne de kin, nefret ve kıskançlık yer alır.” (s.9)

“Bizim milliyetçiliğimiz hakka, adalete saygılı, millî kültürümüzün işlenmesini gözetken, dünya medeniyetinin yücelmesine gücü yettiği ölçüde yardıma gayret eden bir düşünce tarzıdır.” (s.15)

Yalnız hakikat ebedîdir. Sinesinde ebedî hakikat cevherini saklayan milliyetçilik duygusu da insanlık denen ortamda yeşerir; hak ile gelişir; hürriyet adlı çiçekler verir. Kùltürler ve medeniyetler onun meyveleridir.” (s.24)

Millî duyguyu inkâr, insanlığı inkâr mânâsına gelir. Kendini besleyip büyüten ve yetiştiren yakınlara, milletine, üzerinde doğduğu ve türlü

nimetlerinden istifade ettiği vatanına düşman kesilen bir kimsenin, insan sureti altında, fakat hayvan tabiatı taşıyan bir yaratık olması icap eder.” (s.68)

“Millî şahsiyet, millî kültür yoluyla teşekkül eder. Millî tarih, millî edebiyat, millî felsefe, millî sanat zevki ve millî ahlâk ile beslenen ferdi şahsiyet yavaş yavaş millî şahsiyet hüviyetini alır.” (s.105)

“Milliyetçilik ile demokrasi, âdeta iç-içe mevcut olabilen ve ancak bir arada bulunmakla mânâ

ve ehemmiyet kazanan, eş değerde iki içtimâî gerçektir. (s.142)

“Türk milliyetçisi, Türk milliyetçiliği prensiplerine tamamen uymak ve hayatını ona göre tanzim etmek mevkîindedir. Bu prensipler, aynı zamanda kendini milliyetçi sanan birtakım gâfillerle, bütün düşünce ve davranışları milliyetçilik dışı olduğu halde milliyetçi görünmeye yeltenen sahtekârları teşhis bakımından şüphesiz büyük faydalar sağlayacaktır. (s.283-284)

“Milliyetçilik ne eskimiş ne de devrini tamamlamıştır.

İnsanın, sırasıyla, ana ve babasını, akraba-sını, hemşerisini, vatandaşlarını; beraber yaşadığı, ortaklaşa hayat mücadelesinde iş birliği yaptığı, kederli ve sevinçli anlarında daima birlikte ağlayıp güldüğü milletini sevmesi gibi temel ruhî temayül üzerine kurulu milliyetçilik hislerini, öksüz ve geçici bir hevesten ibaret saymak isabetli bir hüküm değildir.” (s.68)

Türk kültürüne büyük hizmetler ifa etmiş olan 1984 yılında kaybettiğimiz “Üstün Hizmet Armağanı” sahibi Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nu rahmetle anıyoruz. Mekânı cennet olsun inşallah...

BİR SARAYLI
HANIMEFENDİ'NİN HATIRALARIMUSTAFA
ÖZCAN

Giriş

Türk edebiyatının önemli kadın roman-
cılarından biri olan Suat Derviş, aynı
zamanda röportaj yazarıdır. **Son Pos-**
ta'da günün önemli röportajlarına imzasını
atmıştır. Bu röportajlar daha çok çocuk mah-
kemeleri, İstanbul'un geri muhitleri, çalışan
hanımların karşılaştığı hususlar gibi oldukça
iddialı ve orijinal konulardır. Suat Derviş'in
"Bir Saraylının Hatıraları" da bir bakıma
röportajdır ve son derece önemlidir. Bu ha-
tıralar **Son Posta**'da, "Osmanlı Tarihine Ait
İfşaat" genel başlığı altında duyurulmuş ve
Abdülaziz, V. Murad, II. Abdülhamit dönemi-
ni kapsadığı vurgulanmıştır.¹ Hemen belirte-
lim ki bu saraylı hanımefendi kimdir? Saraya
nasıl intisap etmiştir? Bu konuda çok az bilgi
verilmiştir.

Saraylı hanımefendi aslında bir cariye-
dir. Osmanlı'da esir ticaretinin yasaklanmasından
önce, İstanbul'da esir alım-satımı yapıldı.
Toplum hayatında görülen bu durum roman-
larımıza/ hikâyelerimize de yansdı. Ahmet
Hamdi Tanpınar, edebiyat tarihinde bunu
"esaret tema"sı şeklinde işlemiştir. Çünkü
yazarlarımız için ellerinin altında hazır bir
konu idi. Üstelik acıklı, ilgi çekici pek çok yanı
vardı.

Esir ticareti birçok roman ve hikâyemize
konu olmuştur. Burada bundan bahseden iki
önemli kitabı hatırlatalım. İlki Prof. Dr. İsmail
Parlatır'ın, **Tanzimat Edebiyatında Kölelik**,
(1987) adlı eseri, öteki de Prof. Dr. Halim Se-
raslan'ın **Cariyelik ve Türk Romanında Bazı**
Cariye Tipleri başlıklı kitabıdır. 2000 tarihlin-
de Konya'da basılan bu eser önce cariye-
lik hakkında bilgi vermekte, daha sonra da han-
gi romanlarımızda cariye tiplerinin ele alındı-
ğını göstermektedir. Dilâşub (Namık Kemal,
İntibah); Cânân (Ahmet Mithat Efendi; **Efla-**
tun Beyle Rakım Efendi); Dilber (Sami Pa-
şazâde Sezai, **Sergüzeşt**); Fâdila veya Peymân
(Fatma Aliye Hanım, **Muhâdarât**); Nabizâde
Nazım (**Zehra**; Sırrıccemal); Hüseyin Rahmi
Gürpınar (**Nimetşinas**; Neriman); Mahdur

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Bir Serencam**);
Neyyire, İzzet Melih Devrim, **Sermend**); Hür-
rem Sultan yani eski adıyla Roksolan (Feridun
Fazıl Tülbentçi; **Hürrem Sultan**).

Prof. Doktor İsmail Parlatır'ın kitabında ro-
manımızın yanında hem hikâyede hem de
tiyatromuzdaki esireler, cariyeler anlatılmak-
tadır. Böylece üç ayrı edebi türde esirelere
nasıl yer verildiği, yazarlarımızın bu konuya
bakışları etraflıca işlenmiş olmaktadır.

Saraylı Hanımefendi kimdir?

Kim bu saraylı hanım? Hatıraların başında
yer alan "Mukaddeme"de her şey açıklan-
maktadır. Bu röportajın yayımlandığı yılda
İstanbul'da gayet fakir ve himâyeye muhtaç
bir halde, Fatih semtinde eski bir medrese
odasına sığınmış olarak yaşayan kimsesizler-
den birisidir.

Yazarın verdiği bilgiye göre çok ihtiyardır, ya-
talaktır fakat hafızası yerindedir. Kendisi ha-
yatta yakın Osmanlı tarihinin en önemli ve en
meraklı sahnelerine şahit olmuştur. Çırağan
sarayında hapsedilmiş, V. Murad ailesiyle ız-
tırabını paylaşmış, nihayet çırak olup serbest
kalmak umuduyla II. Abdülhamid tarafından
Medine'ye sürülmüştür. Bin bir macera ve
yoksulluk içinde çok güç şartlar altında bir
ömür geçirmiştir. Bu ihtiyar Çerkez kadını
başlı başına bir hayat, başlı başına bir tarihtir.
Romancı Suat Derviş; günlerce onu görmeğe
gidip gelmiş, sefil bir medrese odasında onun
yatağının karşısında, duran bir ot minder üs-
tüne oturmuştur. Söylediğine göre "saray-
lının ağzından bir şeyler" öğrenmeye, onu
konuşturmaya çalışmıştır. Sonuçta o zamana
kadar çok kişinin bilmediği, görmediği şeyleri
öğrenmiştir. Bunları "kendi ismi ve hüviye-
tini zikretmemek şartıyla yayımlamak iznini
koparmıştır. Kısaca ismini zikretmemek onun
isteğidir.

1-Nakleden Suat Derviş, "Bir Saraylının Hatıraları", **Son Posta**, Sayı. 3037, 12 İkinci kânun 1938, s. 7. Bu yazılar "kısaca bir yazı silsilesi" şeklinde takdim edilmiş
ve Sayı: 3045, 20 İkinci kânun 1937 tarihinde son bulmuştur.

Bu saraylı hanım, Kafkasyalıdır. İstanbul'da bir halası vardır. İstanbul'a geldikten sonra kaçırılmış ve Veliaht Murad Efendi'nin sarayına satılmıştır. İşte bu saraylı kadın, hatıralarında, sadece gözleriyle gördüğü vakaları, kulaklarıyla işittiği sözleri nakledeceğini belirtmiş, bunların üzerine şahsi görüş, tenkit veya düşünce eklemeyeceğini ifade etmiştir. Anlattıklarında eksik taraflar kalırsa "beni mazur görünüz" demiştir.

Veliaht Murad Efendi'nin Sarayı

Bu saray çok neşeli ve gürültülü bir saray değildir. Dolmabahçe'nin biraz ötesinde olan veliaht dairesi, sessiz ve sakin bir yerdir. Şehzade Murad'ın da saray içinde sesi çok işitilmez. Halk içinde söylenilenin aksine hafif hareketlerini hiç görmemiştir.

Bu saraylı hanımefendinin Şehzade Murad Efendi için verdiği bilgiler dikkate değerdir. Söylediğine göre Şehzade Murad Efendi çok güzel piyano çalar, orgu ise ondan daha iyi çalar. Geceleri tek başına kapanıp org çaldığı görülmüştür. Sazı çok sever. Sarayındaki bütün cariyelere saz meşk ettirmiştir. Bu saraylı kadın, Hüsnü Cemal adındaki bir kalfanın acemisidir. Hüsnü Cemal, Çırağan'da ölmüştür. Gayet güzel keman çalar. Haremdeki çalgı takımının birinci kemani odur. Çalgıyı idare eden de odur. Saraylı kadın, ondan keman dersi almıştır. Sarayda ara sıra alafranga saz yapılır. Murad Efendi bu oyunlarda ve eğlencelerde pek seyrek bulunur.

Bu saraylı hanımefendi, Murad Efendi ile iki kez karşılaşmıştır: İlki çocukluğunda, diğeri de Çırağan Sarayı'nda... Murad Efendi tatlı ve alçakgönüllü bir insandır. Sultan Aziz'e hiç benzemez. Saraylı hanımefendi, Sultan Aziz'i şahsen hiç görmemiştir. Fakat kibirli birisi olduğunu herkes söylemektedir. Ayrıca iştahlı, çok çabuk hiddetlenen, öfkeli, aşırı neşeli bir insan olduğunu duymuştur. Veliaht Murad Efendi ise aksine sesini çıkarmaz, çok hoş görüldür. Çocuklarına şefkatle muamele eder, kendinden küçüklere karşı kabahatleri olsa bile şiddetle bağırılmaz. Saraylı hanımefendi gerek veliaht ve gerekse mahpusiyeti esnasında her rastlayışında onu mahzun, neşesiz ve hayattan memnun olmayan bir durumda görmüştür. Annesi ise oğlunun (Sultan Murad'ın) iştahsızlığına üzülmemektedir.

Öte yandan halk, Murad Efendi'yi çok sever. Amcasını ise hiç sevmez. Ona göre Murad Efendi, amcası aleyhinde bulunacak bir insan değildir. Kederi giderek artar. Veliaht odasından nadiren dışarı çıkar. En çok da ya

annesinin yanına gider ya da ikinci kadınının yanından ayrılmaz. Onlar Veliahdın adeta dert ortağı, mahremi esrarıdır. En çok da bu iki kadının fedakârlığına ve sevgisine güvenmektedir.

Heyecanı, Tedirginliği Çok Bir Gece

Mayıs ayı ortalarına doğru yağmurlu bir gecede, sarayın içinde birtakım sesler işitilir. Bunlar daha önce duyulmayan seslerdir. Elllerinde şamdanlarla birkaç harem ağası te-laşla üst kat merdivenlerine çıkar. Korkunç bir ifade vardır yüzlerinde. Harem ağasından biri Veliahdın kapısını hızlı hızlı vurur. Valide Sultanın hazine-darı kapıda görünür. Yüksek sesle bağışmalar işitilir. Az sonra birinci kadın efendinin dairesinden feryatlar onu takip eder. Birkaç dakika içinde sarayın içinde oradan oraya koşuşturmalar artar. Kimsenin olan bitenden haberi yoktur. Herkes Veliahd dairesine koşar. Murad Efendi yataktan kalkmış, üstüne bir kürk almış, başı açık, yüzü sararmış bir vaziyettedir. "Bizden kim ne istiyor? Gidin sorun, şevketli amcamızın bir fermanı mı var?" der. İhtiyar bir haremağası Veliahda, "Efendimiz, kapıda bulunan Süleyman Paşa'dır. Huzurunuzda kabul edilmek, hâkipayınıza yüz sürmek istiyorlar. Efendimize mühim maruzatları varmış" şeklinde cevap verir. Veliahdın bu emrini alan haremağası, tam dışarı çıkarken, zabıtlar içeri girer, kadınlar çil yavrusu gibi dağılır. Haremağaları, zabıtların önlerini keserler. Kendilerine veliahdın kimseyi kabul etmeyeceğini söylerler. O zaman içlerinde en yaşlı olanı: "Kendilerine söyleyeceğimiz çok mühim bir iştir. Biz onun sadık bendeleriyiz. Korkmasınlar, bir müjdemiz var, eğer kendileri çıkamayacaklarsa, bendelerini içeriye kabul buyursunlar" der. Kısaca veliahtla görüşme sağlanır. Annesi ise bu görüşmeye razı değildir. Oğluna bunlara uymaması için adeta yalvarır. Şehzade Murad'ın koluna giren Süleyman Paşa, şöyle cevap verir Valide Sultana: "Korkmayınız, böyle korkup telaş edecek bir şey yoktur. Bugünden itibaren padişahımızdır". Sultan Abdülaziz tahttan indirilmiştir. Herkes, Dolmabahçe'de veliaht dairesinde bu olaylar oluyorken, öbür tarafta işler yolunda mı gitmektedir? Herkes merak içindedir. O bekleşme sırasında toplar atılır. Atılan topların sayısını dinlerler. Valide Sultan "Rabbim sana hamdolsun, aslanıma bir şey olmamış... Murad'ım tahta cülus ediyor" diye şükreder.

Abdülaziz Nasıl Halledildi?

Saraylı, Abdülaziz'in sarayında geçen olayları

gözleriyle görmemiş ve sonradan öğrendiği ve sarayın içinden işittiği gibi anlatmıştır. Abdülaziz'in o gece hiçbir şeyden haberi yoktur. Neşesi yerindedir. Bir süre sonra tek başına odasına çekilmiştir. Sarayın dört tarafını askerler çevirmiştir. Görevliler, bu vaziyeti, haremi hümayuna bildirirler. Sultan Abdülaziz'e keyfiyet haber verilir.

Süleyman Paşa, Sultan Murad'ı dışarı çıkarınca kadar Redif Paşa isminde o devrin paşalarından birisi hünkâr dairesini böyle askerle kuşatmış, kimseyi içeri sokmamış, dışarı da salıvermemiştir. Burada hâkimiyeti sağlarken Harbiye mektebi öğrencilerinden yararlanılmıştır. Selamlık dairesine kadar giren Redif Paşa, sarayda olup bitenleri de kendi adamları vasıtasıyla öğrenmiştir. Ne yazık ki herkes her şeyden haberli olduğu halde Sultan Abdülaziz, olayı geç duymuştur. Cülus topları atılmaya başlayınca Valide Sultan hal' meselesini öğrenmiş ama oğluna haber verememiştir. Hünkârın kendisi topların sesine uyanmış ve topları sayarak hal' olayının gerçekleştiği kanaatine varmıştır. Hazine'dan çağırarak ona da sormuştur. Bu arada söylentiye göre Redif Paşa'dan elçi gelmiş ve direnmesinin yararsız olacağı ifade edilmiştir. Padişah bundan çok büyük üzüntü duymuştur.

Öte yandan Sultan Abdülaziz, bütün adamlarıyla birlikte Topkapı sarayına nakledilir. Murad'a bağlı olanlar (menkup olanlar) da hünkâr dairesine geçer. Saraylı hanımefendinin söylediğine göre o günlerde kimsenin içinde en ufak bir neşe yoktur. Biat merasiminden dönen Sultan Murad'ın da yüzü sapsarı ve gülmez bir haldedir. Bu durum, hünkâr dairesine de sirayet etmiştir. Padişah Murad, amcasının hal'inden sonra, onun tıraftarlarının ayaklanmasından çekinmiş, kendisine de bir kasıt olabileceği endişesini taşımıştır. Sarayda söylenildiğine göre Süleyman Paşa, Hüseyin Avni Paşa, Mithat Paşa gibi devlet ricaline özellikle amcasının hayatına ilişilmemesini şart koşturmuştur. Tahtı bu şartla kabul edebileceğini bildirmiştir. Cülustan üç beş gün sonra Sultan Abdülaziz, kendi isteğiyle Çırağan sarayına nakledilmiş, ölümü de burada gerçekleşmiştir.

Hal'in ikinci veya üçüncü günü Abdülaziz tırnaklarını düzeltmek bahanesiyle, tırnak kutusunu istemiş, Valide Sultana "Verelim mi?" diye sormuşlar. Valide Sultan önce rıza göstermemiş, fakat Abdülaziz'in ısrarına dayanamamış, oğlu üzülmesin diye kutuyu

eline verdirmiştir. Abdülaziz tırnaklarını kestikten sonra tırnak kutusunu cariyeye geri vermiştir. Ancak cariyeye içinde bir makasın eksik olduğunu fark etmemiştir. Abdülaziz, cariyeye dışarı çıkar çıkmaz odasının kapısını kilitlemiştir. Odada yalnız kalınca Valide Sultan, oğlunun ne yapacağını merak ettiği için pencerelerden birine bir nöbetçi koydurmuştur. Bu nöbetçi cariyeye cumbadan içeri seyrederken geniş bir koltukta oturan Abdülaziz'in başının birdenbire öne doğru düştüğünü görünce telaşla haykırmış, bunu duyan saraylılar feryada başlamışlardır. Valide Sultanın emriyle oda kapısı kırılmış, içeri girenler Abdülaziz'i, koltuğunun üzerine yıkılmış bir halde, iki bileğinin de şah damarları açık olarak bulmuşlardır. Hataların bu bölümünde Valide Sultan'ın kendisini suçladığını görüyoruz. Sultan Murad'ın iradesiyle birçok büyük tabipler ölüyü muayene etmiştir. Saraylı hanımefendinin söylediğine göre, bir günde yirmi, yirmi beş tabip Çırağan sarayına gidip gelmiştir. Sonuçta verilen raporlarla Abdülaziz'in intihar ettiği kanaatine varılmıştır. Gelip giden bu doktorların içinde hususi Doktor Kapuleon da vardır.

Sultan Murad İradesini Kaybediyor

İntihar olayı V. Murad'ın zaten bozuk olan asabını büsbütün bozmuştur. Hastalığı ise giderek ilerlemiştir. Sultan Murad'ı muayene eden doktorlar çok farklı teşhisler koymuşlardır. Rahatsızlığının sebebi konusunda ortak bir görüşe varamamışlardır. Bu hastalığın geçici mi yoksa ebediyen sürecek bir hastalık mı olduğunu belirleyememişlerdir. Tavsiye üzerine Avrupa'dan bir İngiliz doktoru getirtilir. Kafes arkasındaki Valide Sultana, bu hastalığın geçici olduğunu, Viyana'da tedavi görürse altı ay içinde tamamıyla iyileşeceğini söyler. Hatta bu yolda bir rapor da verir. Zamanla V. Murad iyileşir. Gelgelelim, hünkâr odasına bir daha dönemez. Çünkü hal' edilmiş ve yerine II. Abdülhamit tahta çıkarılmıştır.

Sultan Murad'ın tahttan indirilmesinden birkaç ay içinde iyileşmeye başladığı görülür. Yalnız dışarıdan içeriye, içeriden dışarıya kimse girip çıkamaz. Artık meşhur Doktor Kapoleon bile tedaviye gelmez. Kimse onu arayıp sormaz. V. Murad'ın günden güne kendini topladığı fark edilir. Sağlık durumunun giderek iyiye gitmesi Çırağan sarayındaki herkesi sevindirir. Politikadan anlamayan saray kadınlarına göre Sultan Murad, tahtına geri dönüp tahtına oturacaktır. Tabii bu durum hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir.

Hatıraların yedinci tefrikasından itibaren II. Abdülhamit dönemindeki Çırağan sarayının hâli tasvir edilir. İnsanların sıkıntıları vurgulanır. Hanedan kavgasında kadınların payına düşen acılar, dertler anlatılır. Saraylı kadının anlattığına göre, Sultan Murat'ın ruh hali, padişahlığı ve şehzadeliliği zamanındaki haline benzemez. Cesur ve metin davranır. Olup biteni soğukkanlılıkla karşılar. Herkese cesaret verir, hiçbir şeye fazla telaş göstermez. Kendi çocuklarına kendisi dersler verir. Onlara piyano, keman ve org öğretir.

Saraylı Hanımefendi'nin Çırağan Sarayına Veda Edişi

Saraylı hanımefendi, Çırağan sarayından nasıl çıktığını da anlatır. Bir gün Çırağan sarayında bulunan halayıklardan cırak olmasını isteyenleri Padişahın cırak edileceği haberi gelir. Bu haberi duyar duymaz Saraylı Hanımefendi de geleceğine ilişkin bir karara varır: Oda birkaç saraylı, belki on, on beş kişi ile birlikte saraydan çıkarılır. Önce Yıldız'a götürülür. Teker teker Padişahın karşısına çıkarılır. Padişahın öbürlerine ne sorduğunu bilmez. Ama kendisine "Nasıl Çırağan sarayında biraderimizin hiçbir şeyi eksik değil ya" der. Aklından çok şeyler geçer ama söyleyemez. Sadece "Saye-i şahanede Murat Efendinin hiçbir şeyleri eksik değildir." Fakat oradaki insanların hali gözlerinin önüne gelince, "Çırağan sarayının kömürü bitmişti. Boğaz sahilinde kış çok şiddetli oluyor." demekten de geri kalmaz. Padişah, "peki, bir çaresine bakarız" der. Saraylı, dışarı çıkar. Daha o gece hepsini Yıldız'dan Topkapı'ya gönderirler. Topkapı sarayında kendileri gibi başka saraylılar da vardır. Yıldız'dan bazı genç kızlar, Veliha Reşat Efendinin dairesinden bazı Çerkez kadınları, Çırağan'dan çıkanların bir ikisi Bursa'ya yolların. Saraylı Hanımefendi ise Medine'ye gönderilir. Medine'de uzun seneler sürgün hayatı yaşar. Oradaki sürgün hayatı pek sıkı değildir, İstanbul'dan daha rahattır. İstanbul'dan gelenlerin hepsine evler verilir. Saraylılar arasında evlenenler de olur. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra deniz yoluyla İstanbul'a getirilirler. İstanbul'da her birine dört yüz kuruş maaş başlanır.

Bu Saraylı Hanımefendi, esaret, halayıklık, sonra hapislik ve sürgün hayatını geçirip İstanbul'a serbest olarak döndükten sonra eski efendilerini bir kere ziyaret etmek ister. Fakat Sultan Murat'ın çocukları onu tanımamışlardır. Çünkü onlar çok küçükken sarayı terk etmiştir. Bu yüzden onu hatırlamadıklarını

söylemişlerdir. Bunda kendilerini felâket zamanında terk eden bir eski halayığı, bir daha görmek istemediklerinin de payı olabilir diye düşünmüştür.

Öte yandan bu dört yüz kuruş pek az bir paradır. Bu para ile Umumi Harpten önce bile yaşanmaz. Umumi Harp içinde açlığı ve sıkıntısı iyice artmıştır. Harp sonunda o dört yüz kuruş maaş da kesilmiştir. Ondan sonrası iyice yalnızlıktır. 45 yaşından sonra tek başına ve yardımsız hayatta kalmaya çalışan bu cariye, eski medresenin bir köşesinde yatağın içine kıvrılmış bir halde ölümü beklemektedir. Hiçbir kimseden bir isteği yoktur, tek beklediği ölümdür. Onun da vakitlice gelmesinden yanadır. Kısaca kimsesiz bir kadındır. Komşuları kendisine yardım eder, odasını süpürürler, bir kap yemek pişirip getirirler. Kendisini barındıran medresenin çıplak duvarlı, taş zeminli odalarında işsiz, fakir ve biçareler arasında tek özlediği bu hayatın yükünü daha fazla taşımamaktır.

Şimdi de İstanbul'a geldikten sonra saraylılardan öğrendiklerini nakledelim:

Sultan Murat'ın ölümünden sekiz dokuz sene önce Abdülhamit, bir haremağası vasıtasıyla Çırağan sarayındaki genç sultanları kendi sarayına çağırır. Onları (biraderzadelerini) çok özlediğini ve görmek istediğini söyleyerek haber yollar. Sultanlar gitmek istemezler. Ama emre boyun eğmek zorundadırlar. Yıldız Sarayında Hatice Sultan ve Fehime Sultan'a iltifat edilir. Ama onlar Yıldız'da kalmak istemediklerini ve babalarının yanına dönmek istediklerini söylerler. (Tefrika: 8)

Padişah ise Sultan Murad'ın kızlarının artık Çırağan sarayında işlerinin olmadığını, genç kız olduklarını, evlenme çağına geldiklerini, geleceklerini düşünmek görevinin -babaların şifayab olmaz bir hastalıkla malul olduğu için- amcalarına düştüğünü söyleyince, her ikisi de bir kere daha itiraz etmişler, fakat babalarının yanına dönemeyeceklerini anlayınca iki kız kardeş, sultanın yaptığı teklifi kabul ederek evlenmeye razı olmuşlardır. Kendilerine Ortaköy'de iki saray verilmiş ve Padişah Abdülhamit, kendi kızlarına verdiği çeyizin hepsini Sultan Murat'ın kızlarına da vermiştir. Yani aynı yüzükleri, aynı küpeleri, aynı bilezikleri, her şeyi, her şeyi onlara da vermiştir.

Öte yandan bu iki genç sultan, aralarında bu izdivacın bir gösterişten ibaret olduğu konusunda anlaşmışlardır. Saraylarına gittikleri zaman her biri Enderun beylerinden olan ve

sonunda paşalık rütbesi verilen kocalarına, "Bizim aramızda zevç ve zevcelik mevzu-bahis olamaz" demişlerdir. Bunun üzerine damat paşalar, saraya gidip şikâyetçi olurlar. Saraydan Ragıp ve İzzet Paşalar, sultanları maaşlarını kesmekle tehdit ederler. Hatta keserler. Fakat onlar, amcaları Padişah Abdülhamit'in kendilerine çeyiz olarak verdiği mücevherleri satarak geçimlerini sürdürürler. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra genç sultanlar, Babımeşihat'a başvurarak, gönülsüz evlendiklerini bu nikâhın mekruh olduğunu söyleyerek kocalarından ayrılmışlardır.

Hatıralarda Çırağan sarayının içinde hayatı bir roman kahramanına benzeyen insan ise Şayan Kadın'dır. Son demine kadar Murad'ın yanından ayrılmaz. O öldükten sonra saraydaki odasından çıkmaz. "Cenazem buradan çıkacak" demiş ve böyle olmuştur. Babalarının ölümünden ve hürriyetin ilânından sonra kızı Hatice Sultan, annesinin eline, eteğine kapatarak onu kendi sarayına götürmek istemiş fakat Şayan Kadın, "Efendim bu bahçeyi, bu denizi görmeği severdi. Ben artık onları göremem" diyerek perdesini bile açmamıştır. Dolayısıyla roman kahramanına benzetilmesi biraz da onun bu tutumundan olsa gerektir diye düşünmek mümkündür.

Sonuç

Eski toplum hayatımızda halayıklar, cariyeler, gözdeleler eksik değildir. Esir ticareti ise çok yaygındır. Varlıklı aileler esir ticareti yoluyla evlerine aldıkları cariyeleri, halayıkları hizmetlerinde kullanırlardı. Bunların içinde bu insanlara çok iyi davranıp, onların yetişme-

sine özen gösterenler bulunduğu gibi, uyum sağlayamayanları konağında tutmayıp tekrar esir tüccarlarına satanlar da vardır.

Romanımızda, hikâyemizde bunların hayatlarından kesitler bulmak zor değildir. Ayrıca bunu bizzat ailelerinde yaşayan şairlerimiz, yazarlarımız vardır. Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit, Sami Paşazade Sezai buna örnek verilebilir.

Bu olayın saraydaki boyutunu bu hatıralar gözler önüne sermektedir. Burada bir bakıma hiçbir sosyal güvencesi olmayan bu insanların kaderlerine tanıklık edilmektedir. V. Murad'ın mahdumlarının kadınlarından akranı olan bir cariyeye vardır. Saraylı hanımefendi ile birlikte Medine'ye sürülmüştür. O menfa hayatında ve hatta daha sarayda bulundukları zaman Efendisinden öğrendiklerini, bu adı verilmeyen cariyeye anlatmıştır. Dolayısıyla burada zikredilen bilgilerin bir kısmı bu cariyeden gelmektedir. Zaten kendisi gördüklerini, bildiklerini ve duyduklarını ifade edeceğini, yorumlarını, duygu ve düşüncelerini hatıraların içine katmayacağını daha başında söylemiştir.

Bizce bu hatıralar yakın tarihimiz için önemli bilgilerdir. Bazı konulara ışık tutmaktadır. Sarayın içinde yaşayan insanların heyecanlarına, telâşlarına, umut ve umutsuzluklarına da değinilmektedir. Ancak cariyeye konusunda göz ardı edilen bir durum vardır: O da saraya alınan cariyelerin içinde bir kısmının zamanla güç ve iktidar sahibi olmalarıdır. Bunun en güzel örneği de Hürrem Sultan yani Kanuni Sultan Süleyman'ın eşidir. Dolayısıyla herkes bu Çerkez cariyeye kadar talihsiz değildir.

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

AŞK VE MUHABBET

*Varlığın temelinde aşk ve muhabbet vardır,
Sevmek ve sevilmeğin dünyada en büyük kârdır.*

2 Mayıs 2025

(Ahmet Sevgi)

ZİHİNSEL ESNEKLİK

Günümüzde eğitimin temel amacı öğrencilerin dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmektir. Bu süreçte zihinsel esneklik önemli olmaktadır. Zihinsel esneklik çok yönlü düşünme, araştırma, farklı durumları görme, sorun çözme, seçim yapma, deneme ve girişimcilik gibi işlemlere katkı sağlamaktadır. Ev, okul, aile ve günlük yaşamın her alanında kullanılmaktadır. Zihinsel esneklik doğuştan gelen bir beceri değildir. Öğrencilere sadece bilgi vererek geliştirmek mümkün değildir. Bunun için farklı yöntem ve teknikleri denemek, uygulayarak ve yaşayarak öğrenmek, kişisel deneyimleri geliştirmek gerekmektedir. Yani sistemli bir eğitimle bireyin yoğun çabaları sonucunda geliştirilmektedir.

Zihinsel Esneklik Nedir?

Zihinsel esneklik, bireyin yeni durumlara uyum sağlama becerisidir. Bazı yazarlar *"bir işi yaparken uygulanan yöntem ve teknikleri değiştirme, bir zihinsel işlemden diğerine geçme becerisi"* olarak tanımlamaktadır. Ayrıca farklı seçenekleri görebilme ve keşfetme, kendini değiştirme ve yeni görevlere geçme de bu kavram içinde ele alınmaktadır. Bazı yazarlara göre zihinsel esneklik, bireyin düşüncelerini ifade etme, yeni bilgileri kabul etme, öğrenmeye açık olma, esnek ve girişimci olma, çeşitli stratejileri uygulama, hatalarını düzeltme, öğrenme yöntem ve tekniklerini değiştirme gibi işlemleri de içermektedir. Öğrenme, düşünme, araştırma, sorgulama, sorun çözme gibi işlemlerde etkili olan zihinsel esneklik becerileri;

- Yeni bilgileri kabul etme ve öğrenmeye açık olma,
- Karşılaşılan sorunlara farklı çözümler bulma,
- Mevcut zihinsel işlem, yöntem ve teknikleri değiştirme,
- Yeni yöntem ve teknikleri uygulama,
- Hatalarını düzeltme ve kendini yenileme,
- Düşüncelerini ifade etme ve etkili iletişim kurma,
- Esnek ve girişimci olma, yeni yollar keşfetme,
- Değişim ve yeniliklere uyum yapma, gibi

PROF. DR. FİRDEVS GÜNEŞ

sıralanabilir.

Zihinsel esneklik ders çalışma, öğrenme, not alma, ödev yapma gibi işlemlerde öğrenciye çeşitli yararlar sağlamaktadır. Ödevi planlama, düzenleme, problem çözme, karar verme gibi işlerin hepsinde önemli rol oynamaktadır. Zihinsel esneklik sayesinde dikkat kontrol altına alınmakta ve öğrencinin derse odaklanması kolaylaşmaktadır. Basit görevlerden karmaşık görevlere kadar hepsinde kullanılmaktadır. Kısaca bir işi ya da görevi etkili ve başarılı bir şekilde planlama, düzenleme, yürütme, beklenmedik durumlara hazır olma, hızlı karar verme, uyum sağlama gibi birçok etkinlikte yarar sağlamaktadır. Bu süreçlerde bakış açılarını değiştirme, bir iş ya da göreve kolay ve hızlı bir şekilde odaklanma, değişen durumlara veya önceliklere uyum sağlama, problemleri yaratıcı bir şekilde çözmek için zihinsel esneklik zorunlu olmaktadır.

Zihinsel esneklik becerisi sadece eğitim, öğretim ve akademik çalışmalar için değil günlük yaşamı sürdürmek, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak için de gereklidir. Zihinsel esneklik düzeyi yüksek olan kişiler kendilerini sorgular, farklı düşünceleri inceler, sorunlarına farklı çözümler üretirler. İhtiyaçlarına göre günlük yaşamda değişiklik yaparlar, kendilerine uygun yöntem ve teknikleri seçerler. Oysa zihinsel esneklik düzeyi düşük olanlar bir düşünceye takılıp kalırlar, bunun zıttı düşünceleri kabul etmezler. Yeni ve farklı fikirlere karşı çıkarlar. Bu kişilere doğruları göstermek ve düşüncelerini değiştirmek zordur. Alışkanlıklarını değiştirmeye yanaşmaz, bu tür girişimlere duyarsız kalır ve kendi bildiklerinde ısrar ederler. Kendi düşünceleri yüzünden elleri kolları bağlı kalır ve kendilerini geliştiremezler.

Gelişim Süreci

Yaşamın ilk yıllarında başlayan zihinsel esneklik becerisi çocukluktan gençliğe doğru

aşamalı olarak ilerlemektedir. Eskiden bu becerinin yetişkinlerde geliştiği düşüncesi yaygındı. Bu nedenle zihinsel esneklik çalışmalarını gençlere ve yetişkinlere yönelik yapıyordu. Ancak son yıllarda zihinsel esnekliğin 3-5 yaşlarında gelişmeye başladığı ortaya çıktı. Böylece okul öncesinden itibaren çocuklarda zihinsel esneklik çalışmalarına başlandı. Okul öncesi dönemde yapılan çalışmalarda çocukların dil ve zihinsel gelişimine ağırlık verilmektedir. Ayrıca sorun çözme sürecinde soruna en uygun çözümlerin bulunmasına yardım edilmektedir.

Zihinsel esnekliğin en önemli bölümü 5-15 yaşları arasında gelişmektedir. Bu yaşlar arasındaki öğrencilere çeşitli oyunlar, eğitsel etkinlikler ve okuma yoluyla aşamalı olarak bu beceri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Önceleri yavaş ilerlemekte, zamanla hızlanmakta ve çocukların zihinsel kaynaklarını daha iyi yönetmesini sağlamaktadır. Öğrencilerde zihinsel esneklik becerisi 15-17 yaşları arasında yetişkinlerle karşılaştırılabilecek düzeye ulaşmaktadır. Bu durum öğrenmede de etkisini göstermekte, yürütülen görevlerde daha karmaşık stratejiler kullanma ve değişikliklerin kontrolü kolaylaşmaktadır.

Zihinsel esneklik gelişimini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar bireysel, aile ve okul olmak üç grupta ele alınmaktadır. Bireysel etkenler yaş, cinsiyet, zekâ, dil gelişimi gibi sıralanmaktadır. Ailesel etkenler, ailenin eğitim düzeyi, aile içi etkileşim, kardeş sayısı, sosyo ekonomik durum, sosyal ve kültürel çevre önemli olmaktadır. Okul olarak sınıf içi etkileşimin niteliği, öğrenci sayısı, öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkiler, zengin ve çeşitli öğretim etkinlikleri zihinsel esneklik becerilerini geliştirmede etkili olmaktadır.

Zihinsel Esneklik Düzeyi

Okul, aile ve sosyal yaşamda beklenmedik çok sayıda olay gerçekleşmekte ve bunları iyi yönetmek gerekmektedir. Sosyal yönden kendilerini geliştiren çocuklar bu değişimleri doğru yönetme ve kolay uyum yapma becerisine sahiptir. Ancak bazı çocuklar sertlik ve direnç gösterebilmekte, olaylara karşı çıkabilmekte, çoğu zaman değişikliklere uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Böyle durumlarda zihinsel esneklik üzerinde durulmalıdır. Öğrencileri gözlemleyerek zihinsel esneklik düzeyleri belirlenmelidir. Öğrencilerin zihinsel esneklik düzeyini belirlemek için bazı ipuçlarından yararlanılmaktadır. Bunlar şöyledir;

Zihinsel esneklik düzeyi yüksek olan öğrenci;

*Bir olayın çeşitli yönlerini kolayca keşfeder;

*Bir etkinlikten diğerine daha kolay geçer ve uygular,

*Bilgilerini başka etkinliklere aktarır,

*Bir sorunu çözmek için farklı yöntem ve teknikler kullanır,

*Çevresinde gördüğü yeni bir bilgiler ışığında bakış açısını değiştirir;

*Bir görevi yürütürken karşılaştığı değişimlere uyum sağlar.

Zihinsel esneklik düzeyi düşük olan öğrenci;

*Bir işi yaparken işlemeyen yöntem ve teknikleri sürekli tekrar eder,

*Uyguladığı stratejileri iyi değerlendiremez,

*Bildirdiği yöntemleri geliştirmeden aynen kullanır,

*Bir sorunu çözmek için farklı seçenek ve olanakları düşünmez,

*Yetişkinlerin girişimlerine karşı çıkar ve reddeder,

*Alışkanlıklarını değiştirmeye yanaşmaz, duyarsız kalır,

*Kendi bildiklerinde ısrar eder.

Bu ipuçları daha da geliştirilerek öğrencilerin zihinsel esneklik durumu belirlenmeli ve geliştirmek için gerekli yardımlar yapılmalıdır.

Geliştirme Önerileri

Zihinsel esneklik çocukların hem zihnini hem de kişiliğini geliştirmektedir. Bu nedenle zihinsel esneklik çalışmalarına erken yaşlarda başlanmalıdır. Çocuklarda zihinsel esneklik becerileri çeşitli oyunlarla daha kolay ve hızlı geliştirilmektedir. Küçük yaşlarda eğitici oyunlardan yararlanılmalıdır. Sonraki yıllarda eğitsel etkinlikler, stratejik oyunlar ve kitap okuma çalışmaları önemli olmaktadır. Örneğin satranç, stratejik masa oyunları, dijital strateji oyunları gibi oyunlar çocuklara rakiplerinin hareketlerini önceden tahmin etmelerine ve stratejilerini buna göre ayarlamalarına fırsat vermektedir. Öğrencilerin zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için kitap seçimine de dikkat edilmelidir. Çocuk kitaplarında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik, sorun çözme yollarını gösteren hikâyeler, düşünme ve akıl yürütmeye yönelik hikâyeler, mantık oyunları, kelime oyunları, sorgulayıcı, girişimci, kişisel ve sosyal değerleri geliştirici hikâyeler vb. olmalıdır. Yeni teknolojiler, görsel unsurlar ve tasarımlara yer verilmelidir. Çocuk bu hikâyeleri okumalı, kendini ve zihnini geliştirmelidir.

Bu çalışmalarda strese de dikkat edilmelidir. Stres yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da zihinsel esneklik becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocuklarda zihinsel esneklik becerilerini geliştirmek için bazı öneriler şöyledir;

***Baştan başlama:** Zihinsel esneklik sorunu yaşayan çocuklar çalışırken çoğu zaman hep aynı stratejiyi tekrar ederler. Bu durum ilerlemeyi engeller ve hayal kırıklığı yaratır. Çocuk çalışma sırasında bir tukanıklık yaşarsa, ödevi ya da çalışmayı bir kenara bırakması, beş-on dakika uyguladığı yöntem ve teknikleri gözden geçirmesi ve bunları değiştirmesi sağlanmalıdır.

***Sakinleşme:** Çocuk çalışmaya ara verdiği sırada kendini rahat hissetmesi için önce sakinleşmenin yolları öğretilmelidir. Ardından uyguladığı stratejilerin işlemediği ve değiştirilmesi gerektiği konusunda rehberlik edilmelidir. Bu sırada "Kızgın olduğunda sakinleşmek için biraz bekle. Beş kez derin nefes al" gibi uygulamalar yaptırılabilir. Bu uygulamalar sakin bir şekilde düşünmeye ve çalışmaya yardım eder.

***Düşünceleri değiştirme:** Zihinsel esneklik sorunu olan çocuk genellikle kısıtlayıcı bir konuşma ya da stratejiyi aklında tutar ve onu uygulamaya çalışır. Örneğin "Matema-

tik problemini öğretmenimin gösterdiği gibi çözmeliyim." diye düşünür. Böyle durumda "Matematik problemleri farklı şekillerde de çözülebilir." diyerek farklı teknik ya da yollar önerilmelidir. Çocuğu sınırlandıran veya kısıtlayan düşünceleri ve zihin dilini değiştirmek için cesaretlendirilmelidir.

***Değişime hazırlama:** Çocuk zihinsel olarak değişime hazırlanmalıdır. Ödev, okul vb. bir değişiklik olduğunda ne kadar küçük olursa olsun, çocuğa söylenmelidir. Örneğin çocuğu okuldan aldıktan sonra bir tamirciye gitmek zorundaysanız, ona söyleyin. Bu değişiklik için kendini hazırlayacaktır. Bazı çocuklarda görsel hazırlık daha etkili olmaktadır. Örneğin çocuğun yeni bir okula gitmesi gerekiyorsa, video, resim veya web sitesindeki fotoğraflar gösterebilir.

***Farklı stratejiler kullanma:** Çocuğun değişime daha kolay ve rahat uyum sağlaması için farklı stratejiler öğretilmelidir. Bu sırada kendisi hakkında olumlu konuşması için özendirilmelidir. "Bu çalışma daha güzel oldu. Daha kolay yapıyorum. Daha da güzel çalışmalar yapabilirim" gibi.

Kaynak

Güneş, F. (2018). Okuma ve Zihinsel Esneklik. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3 (3), 1-18.

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

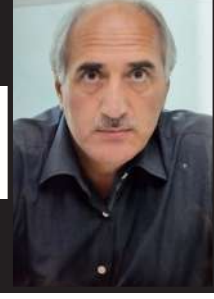
ور بخوانی ونه قرآن پذیر انبیا و اولیا را دیده کیر

Kur'ân'ı okur da dediğini tutmazsan
farz et ki nebileri, velileri görmüşsün (ne fayda.)
(Hz. Mevlânâ)

HÜKMÜ NE?

Kur'ân'ı anlamadan okur ve uymazsın hükmüne,
Peygamber ve velileri görsen, bilmem ki hükmü ne?
2 Mayıs 2025 (Ahmet Sevgi)

BİR GÖNÜL ADAMI: NEZİH UZEL

ŞABAN
KUMCU

Medeniyetimizin kültür ve sanat iklimini doyastıya solumuş bir isim. *Yazar, çevirmen, kudümzen, bendirzen, hanende, ayinhan, musiki hocası, koro şefi ve organizatörlüğün* yanında daha birçok yeteneğe sahip olan mütevazı bir insan, bir derviş...

"Eflatun'a göre ülkeler 'erdem'le ayakta durur. 'Cite Model' kavramında her şeyin üzerinde yer alan 'erdem' vardır. Farabi'de buna 'el medinet ül fazıla' erdemli insanlar şehri der. İstanbul altı asır boyunca kuşkusuz erdemli insanlar şehriydi. O şehrin insanları, edebiyat, şiir, musiki bilirlirdi. Tarih ve kamu bilincine sahip kişilerdi. İnsanoğlunun buğüne kadar üretim biriktirdiği tüm erdemleri kucaklar, bunlarla heyecanlanır ve öylesine yaşarlardı. Böyle değerli şahsiyetler dünyamızdan çekip gittiler. Ancak ben onların hasretine dayanamadım. Onları hep aradım. Aradığım onların yüksek halleriydi. Bir çölde kızgın güneşin altında düşe kalka yürür olduk. Ne önümüz ne arkamız ne ufkumuz ne hedefimiz ne pusulamız ne çarkımız belli. Bıraktığımız izleri, rüzgâr, kısa zamanda siliyor..."

İşte 75 Yıl...

"İnsan vardır gelsin diye beklenir; insan vardır gitsin diye beklenir. Gelişi beklenen, yolu gözlenen insanlardan olmalı. Huzur veren, girdiği ortama şenlik getiren, güven sağlayan, problem çözen insan olmalı. 1938 yılında Bursa-Mudanya'da tren kumpanyasının doktoru Mehmet Muhlis Uzel'in üçüncü çocuğu olarak doğdum. 1938-1946 Alman savaşı yılları ilk çocukluk çağımdır. Savaşın içinde doğmuştum. Bu dönemin sonunu kalın kara perdelerle örtülü evlerde, üzerine mavi kağıtlar sarılmış cılız ışıklı ampullerle hatırlarım. Ekmek karneyle veriliyordu. Şeker yoktu. Savaş bittikten sonra İstanbul'a taşındık. Babam emekli olmuştu. Üsküdar'da bakırcı Migirdiç'tan, yirmi iki bin liraya bir ev satın alarak yerleştik.

Üsküdar'da evin üzeri terastı. Yukandan tüm İstanbul manzarası görünüyordu. Sonradan *Özbekler Dergâhı* olduğunu öğrendiğim bir grup selvi ağacının bulunduğu bir yere bazen gözüüm takılır; o sırada nedense içimde bir sıcaklık duyardım. "Orada bir şeyler olduğunu" hissediyordum. Çok geçmeden o yerin yolunu buldum. Beş yıl sonra orada Hafız Nafiz Efendi'yi, Şeyh Necmeddin Özbekkanga'yı, Hafız Cevdet Soydanes'i, Arusi şeyhi Aziz Çınar'ı, Celveti-Bektaş şeyhi Yusuf Fahir Ataer'i, Kadiri Şeyhi Misbah Erkmenkul'u, Rufai şeyhi Muhittin Ensari'yi, Küçük Hüseyin Efendi halifelerinden hocam Cahit Gözkan ve Hulusi Gökmenli'yi tanıdım.

Nezenbaşı Halil Can Bey'i, nezenler; Kütahyalı Ahmet Yakuboğlu, Niyazi Sayın, Ulvi Erguner,

Andaç Abraş, Hayri Tümer'i tanıdım. Sonra her şey birbirine eklendi. İstanbul'un tüm sanat, tarikat ve tasavvuf cephesini tanıdım. Prof. Süheyl Ünver, hattatlar Necmeddin Hoca, Halil Özyazıcı, Hamit Aytaç, Bekir Pekten gibi kişilerle dostluk kurdum. Mevleviler erkanından Sadettin Heper, Şakir Çetiner, Osman Dede, Ahmet Bican Kasapoğlu, Selman Tüzün, Gavsı ve Resuhi Baykara'lar, Erver Turunç, Çelebi Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna torunu Celaleddin Çelebi'yi tanıdım.

Müzik dünyasında, Münir Nureddin Selçuk, Rıza Rit, Recep Birgit, Kemal Gürses, Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses'i tanıdım. 1961'de başladığım profesyonel gazetecilik hayatımda, beni mesleğe alan, köşe yazarı üstadım Ref'i Cevad Ulunay'ı, tiyatro yazarı Haldun Dormen'i, tarihçiler Reşat Ekrem Koçu ve Feridun Fazıl Tülbentçi'yi tanıdım. Yurt dışında Mesnevi mütercimi Madam Eva ede Vitray Meyerovich, Michel Random, Reymond Cartier, Mme, Carrere d'Encausse, Roger Garaudy isimli yazarlarla tanıştım. Kitaplarını Türkçe'ye tercüme ettim.

Elli yılda seksen bin resim çektim. Türk-İslam kültürüyle ilgili telif tercüme yirmi yedi kitabım yayımlandı. Elli yıl gazetecilik yaptım. 1966'da Ankara'da Parlamento Dış İşleri Bakanlığı ve Meclis muhabiriydim. Bir gazete iki derginin yazı işleri müdürü oldum. TRT İstanbul Radyosu, Türk Sanat Müziği kadrosunda otuz dört yıl çalıştım. Yurt içinde ve yurt dışında yirmi iki albümüm yayınlandı. Neyzen Kudisi Erguner'le birlikte dünyanın en prestijli salonlarında almışa yakın konser düzenledik. İstanbul'da Galata Mevlevihanesi'nde kurduğumuz, "İstanbul Sema Grubu" yirmi yıldan fazla faaliyet gösterdi. Otuz yakın semazen yetiştirdi. Kütahya, Üsküdar ve Kahire Mevlevihanelerini hizmete açtı. 75. Yılımı kutlayan tüm dostlarıma sonsuz şükranlarımı ve minnet duygularımı sunarım, sağ olsunlar. Esenlik ve mutluluklarını isterim. *Biz gideriz yerimize başka insanlar gelir. Yeryüzünde Allah'ın kulları hiç eksik olmazlar. 'İla yevmül ahira' yaşar giderler. Hep buluşurlar hep buluşurlar. Hep buluşurlar. Hep buluşurlar. Gelip gitsek de hep buluşuruz. Kalın sağlıcakla...*

Bir "gönül adamı" olan **Nezihi Uzel Bey**, hayatını en mütevazı kelimeleri seçerek yine kendisi anlatmıştır. Tıp doktoru bir babanın oğlu olması, Galatasaray Lisesi'ni bitirmesi, Fransızca yanındadır birkaç yabancı dil daha bilmesi, okumaya,

araştırmaya, gezmeye ve incelemeye merakı onun hayatını şekillendirmiştir. Daha ortaokul ve lise çağlarında şiire, edebiyata, özellikle tasavvuf edebiyatına olan ilgisi ve sevgisi hocaları tarafından keşfedilmiş, bu muhabbet onu daha lise yıllarında, irfan, ilim ve marifet aşkıyla, Hz. Mevlana'nın izinde Konya yollarına düşürmüştür.

Biyografi, inceleme, araştırma ve tahlil yazılarında, okuyucuyu doğru bilgiler vermek ahlaki bir sorumluluktur. Edebiyatta ve sanatta iz bırakan yazarlarımızı anlatırken, öncelikle kendi yazıları ve eserlerinden örnekler vermek, okuyucuya olan saygının bir gereğidir. Bir düşünce adamını, şairi, edebiyatçıyı, irfan sahibi bir değerini kendisinden daha iyi kim anlatabilir? Edebi tenkit ve tahlillerde öncü olan değerli hocalarımız, uzun araştırmalarından sonra *şair, yazar ve sanatçılarla* ilgili çeşitli mülâhazalarda bulunmaktadır. Bize düşen, saygıyla ve yüksek bir disiplin anlayışıyla, haddimizi ve sınırlarımızı bilerek, bu önemli şahsiyetlerin eserleriyle ilgili, "*objektif*" değerlendirmeler yapmaktır.

Nezih Uzel Bey'le seksenli yıllarda, konserler vermek için Paris'e geldiğinde tanışmıştım. Onun sohbeti, muhabbeti, esprileri, keskin zekâsı ve derviş tabiatı, etrafındaki herkesi etkiliyordu. Edebiyata, tarihe ve tasavvufa dair sohbetleri çok verimli ve bereketliydi. Zaman zaman Üsküdar'da evine de misafir oldum. Artan, eksilmeyen, cömert sofrasında sevenleriyle birlikte ağırlandık. Birlikte içilen demli çaylar eşliğinde ilahiler söyledik. Tatlı dilli, güler yüzlüydü. Hoş sohbetiyle, insana verdiği değerle, tarihimize dair tahlilleriyle ve samimi inancıyla, hafızamızda ve ruhumuzda derin izler bırakmıştı. Mekânı cennet olsun.

"*Ex Oriente Lux* (Işık doğudan Yükselir) *Nezih Uzel*" isimli internet sitesinde, *Nezih Bey*, 2003 yılından, 2012 yılına kadar olan yazılarını bir araya toplayıp, sınıflandırmış, konu başlıklarına göre ayırıp, okuyucuların beğenisine sunmuş. Talebeleri ve sevenleri de bu siteye sahip çıkmışlar. Uzun gazetecilik hayatında çeşitli dergi ve gazetelerde araştırma, inceleme ve köşe yazıları yazmış olan Nezih Uzel'in çok daha geniş bir yazı arşivi olduğunu biliyoruz. Dergimizde araştırmaları onun yazılarından örnekler sunacağız. "*Ex Oriente Lux*" sitesinde yazdığı, dönemine ışık tutan, derslerle dolu iki hatıra yazısını okuyucularımızla paylaşmak istiyorum.

Herkes Konya'ya Gitti.

"1956 yılının başında Galatasaray Lisesi'nde son sınıftaydım. Rahmetli tarih hocamız, değerli insan Halit Sankaya bir gün derste bana; "herkes Konya'ya gitti sen daha buralarda ne duruyorsun dedi? "Benim Türk müziğine merakım o sırada okulda duyulmuştu. Gençler dershanelerde, koridorlarda İngilizce "*you are always in my hard*" şarkısını söylüyorlardı. Bazıları İspanyolca, "*ya viyen el negro zumbon*"u, bazıları da o sırada pek meşhur olan, "*Yves Montand*"ın şarkılarını söylüyorlardı. Bende Münir Nurettin Selçuk'un peşine düşmüştüm. Halit Sankaya

Konya'yı ihtifali bana bu ortamda hatırlatmıştı. Aklım fikrim karıştı. Acaba diyordum böyle bir şey olabilir mi? Derhal Müdür *Macit Saner*'in yanına gittim.

-İzin istiyorum...Konya'ya Mevlana'ya gideceğim...

"-Edebiyat hocan razı olursa gönderirim" dedi.

Hiç inanmıyordum ama edebiyat hocamız Zahir Güvemli, bu konulara fazla ilgi duymasına rağmen, önüne bir kâğıt çekti ve okul müdürüne hitaben şunları yazdı:

-Nezih Uzel, tasavvufa meraklıdır. Yunus Emre ve Mevlana'yı okur...Konya'ya gitmesi gerekir.

Sonunda izin alındı ve ben bir akşamüstü Haydarpaşa Garı'ndan Konya'ya hareket eden posta trenine bindim. Yoğun karla kaplı ovalarda bütün gece yol alan kara tren, güneşin ilk ışıklarıyla Konya ovasına girmişti. Aydınlığın kızıl okları, karanlığın bağrını delerken, eski buharlı kara tren dumanlarını saçarak, Akşehir ve Ilgın arasını geçmeye çalışıyordu. Yirmi iki saatir yollardaydık. O çağda henüz motorlu "Fiat" trenleri servise konmamıştı. Konya'ya posta treniyle gidiliyordu. Meram ve Toros expresleri de vardı ama, param yetişmemiş olacak ki posta katarına binmiştim. Konya Garı'nda trenden inen yolcuları korkunç bir Orta Anadolu soğuğu karşılıyordu. Buharla ısıtılan vagonların sağlıksız sıcakından birden Konya'nın kuru soğuğuna çıkanlar şaşkındılar. Dirilip canlanmışlardı. Uzaktan bakan bir üniformalı yanıma yaklaştı. Hayret! Bu şehirde beni tanıyan yoktu, bu kimdi? Adam gülererek:

-Hoş geldiniz, dedi...

Ben belediye görevlisiyim, Konya'da tanıdığınız yoksa sizi bir otele götürüreceğim...

Konya'da Cumhuriyet döneminde "*Mevlâna İhtifali*" adı altında *Hz. Mevlana'nın* vefat yıldönümü olan 17 Aralık tarihinde, her yıl semali, musiki Mevlâna anma toplantıları yapma geleneği başlatılan henüz üç yıl olmuştu. Ülkede fazla kimsenin bu işten haberi yoktu. Gelen gidenin azlığından Konya Belediyesi misafirlerini tren garında karşılıyordu. Çavuş önde ben arkada yola çıktık. Garın önünde iki atlı paytonlar bekliyordu. Onlardan birine bindik ve şehre doğru yol aldık. Her taraf buz tutmuştu. Soğuk insanın yüzünden giriyor, ciğerlerine kadar işliyordu. Sokaklarda dolaşan tek tük insanlar aceleyle evlerine, iş yerlerine veya bir yerlere sığınmaya çalışıyorlardı. Ben soğuğu İstanbul'da da görmüştüm ama bu başkaydı. Konya'ya ilk defa iki ay önce gelmişim. O zaman hava güzeldi. Çamur yağınlarını, buz kalıplarını zorlukla aşan payton bir yerlere geldi. *Alaaddin Oteli*. Çavuş, geldik dedi. Arabadan indik, çantalar, bavullar takış tukuş, koca bir salona girdik. Ortada yüksek bir soba gürül gürül yanıyordu, etrafında insanlar.

-Hoş geldiniz, kimsiniz dediler?

-İstanbul'dan, dedim.

Herkes yüzüme baktı kaldı, gerçekten bu havada, tek başına bu kadar yolu aşmış buralara gelebilen 17 yaşında bir çocuk, insanların ilgisini çekiyordu. Ben de "*neden garipsiyorlar*" diye

insanlara hayret ediyordum. Aradan yarım asır geçti, ben hala o yıl, beni Konya'da görüp de hayret edenleri merak eder dururum. Onlara göre ben, Güney Kutbu'nu keşfeden *Amudsen* gibiydim. O akşam, yanı üşüyüp, yanı ısınarak *Alaaddin Oteli*'nde kaldık. Gece yatağa girdiğimde gözüm takıldı, duvardaki bir yanaktan sokak görünüyordu. Orada birkaç gün kaldım. Ertesi günü sanırım salıydı, sıkıca giyinip sokağa fırladım. İstanbul'dan yola çıkarken, Konya'nın soğuktan yana şöhretini bilen ve bana izin vermekte epey zorlanan rahmetli anam, kalın yün kazaklar, yün çoraplar, atkı, kaşkol, takke evde ne bulduysa çantalarımaya sıkıştırmış beni yola öyle çıkarmıştı.

Şehri tanıımıyordum, gidip otellerde İstanbul'dan gelen heyetleri ve özellikle "*Neyzen Ulvi Erguner'i*" arayacaktım. *Rahmetli Ulvi Erguner* o yıllarda yüzbaşı veya binbaşı rütbesiyle İstanbul'da Harbiye binasında görevliydi. Oturduğu odada birkaç masa daha vardı. O masalardan biri de o sıralarda askerlik görevini yapmakta olan ağabeyim *Sabih Uzel'e* aitti. Ben ağabeyimi sık sık ziyarete giderken Ulvi Erguner'i tanımıştım. *Erguner, Niyazi Sayın ve Selami Bertuğ*, o zaman ülkenin en çok tanınan üç neyzeniydi. *Bertuğ*, içlerinden en yaşlı olanıydı. *Ulvi Erguner*, yeni zamanlarda ney sazının unutulduğu yerden çıkararak Türkiye'ye tanıtan, *Dede Süleyman Erguner'in* büyük oğluydu. Harbiyede okumuş, levazım subayı olarak orduya katılmıştı. Tanbur çalan bir de kardeşi vardı. O sırada tek parti iktidarının yasaklı devirlerinden çıkan ülke, ney'i bu aileden öğrendi. Dinledi, sevdi. Yeniden gündeme koydu.

Madam Dumesnil'in Hediyesi

Madam Dumesnil bir Amerikalıydı. Önceden Avrupalıymış, sonradan Amerikalı olmuş. Yarım yüzyıl önce Avrupa'ya Hitler ordularından kurtarmak için denizin ötesinden gelen askerlerden biriyle evlenmiş. Savaş sonrasında "Texas'a yerleşmişler. Kocası zenginmiş, Meksika Körfezi'nde petrol kuyuları var derlerdi. Ölüncü kuyular madama kalmış. Ben Madam Dumesnil'i 1976 yılında Konya'da tanıdım. Mevlâna anma törenlerine gelmişti. O yıllarda çevrede fazla İngilizce konuşan olmadığı için beni tanıştırdılar. İlginç bir kadındı. Mükemmel bir Avrupalıydı. Derin kültürü vardı. Adeta bir Latin-Anglo-Sakson karışımıydı. Latinlerin ağırlığıyla yeni dünya insanının yüzeyse hatlarını taşıyordur. Biraz yadırganıştım. Ancak Latin dünyasının değerlerine bağlılığı beni yürekten yakalamıştı.

Madam Dumesnil, Konya'dan çok etkilenmişti. O da birkaç yıl önce buralara gelerek bu işlere saldıran, Sorbonne mezunu Bergson'un öğrencisi Madam Ninon Talon Karlweiss gibi Mevlâna dostuydu. Hazretin adı anılırken renkten renge giriyor, gözleri alıyor, sesi titriyor, sanki Pir'i karşısında görüyor ve önünde diz çöküyordu. Bu yaşlı ecnebi hanımlara Mevlâna denince bir şeyler oluyor. Hz. Pir'e bir başka yönden bakıyorlar. Rabbim niyetlerini kabul etsin.

Mevlevilerin 1978 Amerika seyahati dolu dolu ve faydalı geçiyordu. Bir misyon üstlenmiş ve onu yerine getirmeye koyulmuştuk. Gündüz programlar yapılıyor, geceleri sabahlara kadar peşimizden ayrılmayan Amerikan İlayet Han Sufileriyle, sohbetler ediyor, bazen de esma sürüyorduk. Bir sabah yöneticilerimiz bir haber uçurdular: Madam Dumesnil, yapılan işlerden fevkalade memnun kalmış ve her türlü masraflarını karşıladığı heyetin saygıdeğer üyelerine ayrıca birer hediye almaya karar vermiş. Hediyelerin alınacağı bildirilen günde, sabah otobüse dolduk, yola çıktık. Bir süre sonra koca bir giyim mağazasının önünde durduk. İnin aşağı dediler. Hepimiz indik.

Mağazanın giriş kapısının önünde organizasyondan bir yetkilinin şunları söylediği duyuldu. Madam Dumesnil, kişi başı yirmi dolarlık alışveriş yapmanızı rica ediyor. Alacağınız hediye yirmi doları geçerse cebinizden ödeyeceksiniz. Buyurun içeriye yarım saatiniz var. Birer ikiyeşer mağazaya girdik. Efendiler reyonlar arasında dağıldılar. Burası Texas stili giyim ve kullanım eşyaları satan devasa bir yerd. Kovboy şapkaları, yelekler, kemerler, meşin pantolonlar, damalı oduncu gömlekleri, koşum takımları, at eşyası, çeşitli marka viski şişeleri, tencere, tava, uyku tulumu, tabanca, bıçak, silah ve mühimmat... Çeşidinin bolluğu inanılır gibi değil. Ancak hakkımız bunların içinden sadece yirmi dolarlık mal, isteyene kemer, isteyene gömlek, isteyene şapka, kim ne isterse alsın, 20 doları madamdan gerisi cepten. Herkes bir şeyler aldı takındı, kimisi paraya kıyıp poşetlere gömüldü. Bende bir şapka, iki de gömlek aldım. Kırk beş dolar tuttu, üstünü ödedim. Mevleviler birer kovboy olup mağazadan çıktı. Tekrar kaldığımız ikiyeşer katlı Texas villalarına döndük. Otobüste gelirken herkes, aldığını yanındakine gösteriyordu. Neşeli bir gün geçirmiştik. Gece sema oldu. Sonra eve sohbete sıra gelince, yolda aklıma takılan bir hesabı Madam Dumesnil'e sordum. Madam dedim: "bizi Amerika'ya getirmek için kişi başına iki bin dolar harcadınız ama bugün bize yirmişer dolarlık hediye aldınız. Anladığım kadarıyla siz bu iki bin doları yaptığımız işe verdiniz. Bize ise yirmi dolar uygun gördünüz. Yirmi doları düşersek bizim işimiz için biçilen değer bin dokuz yüz seksen dolarlık bir işi, yirmi dolarlık bir ademoğluna neden yaptırıyorsunuz?"

Madam Dumesnil güldü. Yıllarca aklımdan çıkmayan şu cümleyi söyledi. "Burası Amerika. Burada parayı insana değil, yaptığı işe verirler..." Bu cümle Amerika'nın dünyaya bakış açısının özüydü. Bugün de bu bakış, Anglo-Sakson dünyasının silahıyla parasıyla, vahşi tutumlarıyla, iki yüz elli yıldır egemen olduğu yeryüzünün her bölgesinde tüm şaşasıyla (gösterişli yıkımlarıyla, zulümleriyle) devam ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin çağa vurduğu damga budur:

Mustafa Uzun- Nezh Uzel, Modern bir Derviş, bir derviş-i asfer-riş, Dergah Dergisi, Ekim 2017,